

Leo Trotskij

Gnissel i apparaten

En populär förklaring av höger och vänster

13 april 1930

1929 gjorde Stalin & Co en ultravänsteristisk kursändring och inledde en extrem industrialiseringskampanj och tvångskollektivisering (med målsättningen att ”likvidera kulakerna”). Denna kurs fick svåra konsekvenser, särskilt på landsbygden, och ledde under åren 1932-33 till omfattande svält i vissa områden (främst Ukraina och Kaukasus).

Trotsky framförde skarp kritik mot denna politik. På marxistarkivet har vi tidigare publicerat 2 sådana artiklar: [Den nya kursen i Sovjetunionens ekonomi](#) (från februari 1930) och [Öppet brev till SUKP\(b\):s medlemmar](#) (mars 1930). Förliggande artikel (från april) är alltså en tredje sådan.¹

Lästips

Den förda stalinistiska politiken under dessa år behandlas i flera historiska arbeten. Däribland kan nämnas Isaac Deutschers [Den förvisade profeten](#) (kapitlet ”På prinsarnas öar”), som redogör för Trotskijs kritik. För en mer grundlig skildring av politiken och dess konsekvenser, se Moshe Lewins viktiga [Bönderna och sovjetmakten: 1928-1930](#), samt Nicolas Werths [En stat mot sitt folk. Våld, repression och terror i Sovjetunionen](#) (kapitel 7 och 8, ”Tvångskollektivisering och avkulakisering” resp. ”Den stora hungersnöden”).

MF

I *Pravda* för den 30 mars finns en artikel av Jaroslavskij med titeln ”Från vänster till höger”. Artikeln ägnas åt Vänsteroppositionens ”övergång” – till socialdemokratins läger. Men det förblir ett mysterium hur dessa människor, som under mer än två år har fängslats och förvisats för ”kontrarevolutionära” aktiviteter, och till och med för ”förberedelser för väpnad kamp mot den sovjetiska regeringen” (den officiella motiveringen för Trotskijs förvisning), hur kan dessa gamla ”kontrarevolutionärer” först nu ha börjat ”övergå” till socialdemokratins läger. Men det står klart att Jaroslavskij ändå behöver anstränga sig inför uppgiften att hitta en ”vetenskaplig” förklaring till artikel 58 i brottsbalken på grundval av vilken oppositionen har förföljts. Detta letande efter en förklaring antar nu en särskilt högljudd karaktär, eftersom det gnisslar i apparaten, och det måste dränkas.

Det är ingen tillfällighet att det är just Jaroslavskij som släppts lös mot oppositionen, även om det finns mer läskunniga och kloka personer i partiet. Men de mer läskunniga, de klokare, de mer samvetsgranna vill antingen för närvarande inte vara Jaroslavskijs ja-sägare, men kan ändå inte, vågar delvis inte, säga högt vad de tycker, eller också helt enkelt är förvirrade. Sådana som Jaroslavskij är inte förvirrade, för det finns inget hos dem som kan förvirras. Det är därför som Jaroslavskij åtagit sig försvaret av den stalinistiska politiken gentemot oppositionen, och han ger, förresten, ett anmärkningsvärt exempel på den röta som partiet nu matas med.

Även om vi som ett undantag stannar vid Jaroslavskijs artikel den här gången, är det därför att den med all sin obetydlighet är symptomatisk och mycket väl visar var Stalins, enligt det

¹ Artikeln publicerades först i ryskspråkiga Oppositionsbulletinen (*Bjulleten Oppozitsii*) nr 11, maj 1930. På engelska i amerikanska *The Militant* nr 21, 28 juni 1930.

tyska uttrycket, sko klämmer.

Industrialiseringens tempo

För flera månader sedan skrev vi till kamraterna i Sovjetunionen att tecknen på att industrialiseringen går för fort blir fler och fler. Jaroslavskij citerar vår *Bulletin* och skriver att denna bedömning ”inte på något sätt skiljer sig från vad mensjevnikerna skriver”. *Absolut* inte på något sätt!

Det faller aldrig Jaroslavskij in att frågan om korrekta eller felaktiga, realistiska eller orealistiska tempon existerar i sig själva oberoende av vad mensjevnikerna säger om det och bestäms i relation till materiella och organisatoriska faktorer, och inte citat i tidningar, och ännu mindre när dessa är förfalskade.

Under den period när vi i oppositionen kämpade för högre tempo i industrialiseringen (1923–1929), följde den borgerliga pressen i hela världen, tillsammans med den socialdemokratiska, i Stalins fotspår, och upprepade anklagelsen att de oppositionella var ”romantiker”, ”fanatiker” och ”super-industrialister”.

Åren 1923–1925 visade vi att även efter att alla produktionsmedel från före revolutionen blivit utslitna, skulle den sovjetiska industrin kunna växa med 20 procent per år. Vi stödde detta antagande på ekonomiska överväganden som vi inte kommer att citera här (se *Whither Russia – Towards Capitalism or Towards Socialism?*). Ett år efter detta utarbetades en femårsplan i Gosplans [den statliga planeringskommissionen] inre kretsar. Enligt den planen skulle industrins utveckling fortgå med minskad hastighet, från 9 procent till 4 procent per år. Oppositionen fördömde skoningslöst den planen. Vi beskylldes för ”demagogi”. Efter ännu ett år godkände politbyrån en ny femårsplan med en tillväxt på 9 procent per år. Den femtonde partikongressen godkände riktigheten i denna nivå och anklagade oppositionen för – ”mistro” och ”skepticism”. Detta hindrade inte oppositionen från att oförsonligt fördöma den nya femårsplanen. Ett och ett halvt år efter det utarbetade Gosplan en tredje femårsplan med en årlig ökning på 29 procent. Tillväxten hade sammanfallit – mycket närmare än vad som kunde förväntas – med oppositionens hypotetiska prognos 1925, och avfärdade allt tidigare larm om industriell romantik och demagogi. Sådan är frågans korta förhistoria.

Industrins verkliga tillväxt under femårsplanens första år (1928–1929) överskred emellertid planen med hela tio procent. Ledningen beslutade omedelbart, utifrån denna framgång, att fullborda femårsplanen på fyra år. Mot detta höjde oppositionen en varnande röst, den här gången från ”höger”. Vilken var vår bedömning?

1. Det är omöjligt att det inte finns några missförhållanden i femårsplanen. I och med uppfyllandet av planen kommer de att visa sig med skärpa, om inte under det första året, så under planens andra eller tredje år, vilket skulle resultera i ett stopp för tillväxten. Innan industrin ökar farten måste vi, med militära termer, noga undersöka alla avstånd och korsningar, där alla industrins branscher löper samman.

2. Den märkbara försämringen av produkternas kvalitet, vilken är extremt låg redan som det är, är inte bara en stor fara för konsumenten utan också för industrin, eftersom industrin själv är den största konsumenten av produkter. Låg kvalitet måste oundvikligen resultera i en drastisk nedgång i kvantiteten produkter.

3. Frågan om tempot i industrins utveckling får inte åtskiljas från frågan om de arbetande massornas levnadsstandard, eftersom proletariatet är den viktigaste produktivkraften, och enbart en tillräcklig höjning av proletariatets materiella och kulturella standard kan garantera höga tempon i den framtida industrialiseringen. Vi betraktar denna fråga som av utomordentlig betydelse.

Detta är de tre viktigaste överväganden vilka manade oppositionen att höja ett varningsrop

mot den hänsynslösa jakten på tempo som ersatte den föregående periodens ekonomiska eftersläpning. Om partiets politiska byrå 1923–1928 var beredd, utan att förstå de *enorma möjligheter* som fanns inneboende i den förstatligade industrin och metoder för planering av produktionen, var beredd att försona sig med idén om fyra eller nio procents tillväxt – tar den nu, utan att förstå industrialiseringens materiella begränsningar, ett lättsinnigt hopp från 20 till 30 procent, och försöker äventyrligt omvandla varje partiell och temporär prestation till en absolut regel och bortser helt från att olika faser i industrialiseringsprocessen är ömsesidigt beroende av varandra.

När vi kräver att man överger den formella jakten på kvantitet och för en verklig förbättring av kvaliteten – innebär det att vi uppmanar till reträtt från faktiskt uppnådda framgångar? När vi kräver att en del av det ackumulerade används för arbetarnas faktiska behov – innebär det att vi äventyrar industrialiseringen? När vi kräver att vi innan de 30 procentens årliga tillväxt omvandlas till en järnlag, ska undersöka det inbördes förhållandet mellan industrins olika branscher och den nationella ekonomin som helhet utifrån arbetsproduktiviteten och produktionskostnaderna – innebär det att vi kräver en återgång till Stalins ståndpunkt från i går?

Om frågan kan avgöras så enkelt, varför ska vi stanna vid 30 procent? Femtio procent är ännu mer. Den som inte vill gå ”bakåt” måste på sitt banér skriva in åtminstone 75 procent. Är kanske trettio procent bestämt att vara regeln? Bestämd av vem? Bestämd hur? De olyckliga ledarna kom helt enkelt fram till denna regel genom att blint springa in i den under de första stadierna av genomförandet av planen på 20 procent, vilken de själva under flera år kämpade emot med näbbar och klor. Nu visar det sig att enbart 30 procent är leninism. Vem som än säger till de skrämde opportunisterna – tappa inte huvudena, driv inte in industrin i en allvarlig kris – är, förstår ni väl, ”absolut inte på något sätt annorlunda än socialdemokratin”. *Absolut inte på något sätt!*

Är inte dessa människor gycklare?

Kollektivisering

Det står ännu sämre till, om möjligt, med bondepolitiken. Under ett antal år byggde politbyrån sin jordbrukspolitik på en idealisering av den mäktiga mellanbonden och den enskilda bondens ekonomi i allmänhet. Kulaken lade dem helt enkelt inte märke till, eller förklarade honom obetydlig, tills han koncentrerade 40 procent av den sålda spannmålen i sina händer och dessutom tog ledningen över mellanbonden. Efter att ha skapat sina egna ekonomiska förbindelser och kanaler undanhöll kulaken spannmål från regeringens industrier. Därefter (för att vara exakt, efter den 15 februari 1928) slog den senfärdiga och skrämde ledningen kulaken med en svärm av administrativt förtryck vilket omedelbart täppte till cirkulationen av böndernas varor, likviderade i praktiken NEP och jagade in mellanbonden i en återvändsgränd.

När vi säger att denna återvändsgränd var startpunkten för det nya kapitlet i kollektiviseringen har vi inte upptäckt eller hittat på något nytt. Vi upprepar bara vad den officiella sovjetiska pressen har medgivit många gånger. Om Jaroslavskij jämrar sig över att ”inte en enda reaktionär har tänkt på en sådan avskyvärd förklaring” visar det bara att han fördjupad i bläddrandet i oppositionens korrespondens, läser den stackars mannen inte ekonomiartiklarna i den sovjetiska pressen. Jaroslavskij är speciellt upprörd när vi säger att mellanbönderna har vacklat mellan kollektivisering och inbördeskrig. Han kallar denna anmärkning ”fullständigt överlöperi”. (Denne tjuvlyssnares ordförråd är inte särskilt rikt.) Men hela den sovjetiska pressen är full av information om att bönderna, det vill säga, mellanbönderna, med våld utrotar och gör sig av med sin boskap och utrustning. Alla ledare kallar denna situation ”hotande”. Tidningarna tillskriver detta kulakens inflytande. Men här kan man inte tala om

något ”ideologiskt” inflytande utan bara om de ekonomiska banden mellan kulaken och mellanbonden, om ett visst mått av ömsesidigt beroende genom hela böndernas marknads-ekonomi, böndernas varu- och penningekonomi. Försäljningen i masskala av boskap som ett massfenomen är inget annat än en tyst form av sabotage i ett inbördeskrig. Tendensen att ansluta sig till jordbrukskollektiven har, å andra sidan, också massomfattning. Är det inte tydligt att mellanbondens dubbla karaktär, vilken inom sig kombinerar en arbetande och en handlare, i det nuvarande stadiet nått det mest motsägelsefulla uttrycket? Mellanbonden vacklar mellan kollektivisering och inbördeskrig och kombinerar i viss mån det ena med det andra. Det är här som situationens skärpa och faror ligger? Den kommer att tiofaldigas om vi inte förstår den i tid.

Under de år när tre fjärdedelar av politbyrån och 90 procent av regeringens apparat var inriktade på den ”mäktige bonden” – det vill säga, på kulaken – krävde oppositionen energiska åtgärder för kollektivisering av jordbruket. Låt oss minnas att dessa krav fick följande uttryck i *Oppositionens plattform*:²

”Ökningen av privat ägande på landsbygden måste motverkas genom en snabbare utveckling av kollektivt jordbruk. Det är nödvändigt att systematiskt och år för år subventionera fattigböndernas ansträngningar att organisera sig i kollektiv.”

Och vidare:

”En mycket större summa måste avsättas för skapandet av statliga och kollektiva jordbruk. Maximala eftergifter måste beviljas nyorganiserade kollektivjordbruk och andra former av kollektivisering. Personer som berövats rösträtten kan inte bli medlemmar i kollektiva egendomar. Kooperativens hela arbete måste genomsyras av känslan av problemet med att omvandla småskalig produktion till storskalig, kollektiv produktion. En strikt klasspolitik måste följas i fördelningen av maskiner och en speciell kamp bedrivs mot falska företag som äger maskiner.”

Vi bestämde inte i förväg kollektiviseringens tempo eftersom det för oss var (och fortfarande är) ett förslag som härleds ur förhållandet till industrialiseringens tempo och en rad andra ekonomiska och kulturella faktorer.

Politbyråns plan två år senare skisserade kollektiviseringen av en femtedel av bönderna under *femårsplanen*. Vi utgår ifrån att denna siffra inte bara kom för Krizjanovskij i en dröm utan var baserad på tekniska och ekonomiska överväganden. Var det så eller inte? Ändå kollektiviserades tre femtedelar av bönderna under det första *ett och halva* året. Även om vi skulle anta att kollektiviseringens rörelse är en fullständig seger för socialismen, måste vi samtidigt slå fast att ledningens fullständiga bankrutt är ett faktum eftersom en planerad ekonomi förutsätter att ledningen i viss utsträckning förutser de grundläggande ekonomiska processerna.

Det finns hur som helst inte ens en antydning om detta. Den nye, rekonstruerade, fullständigt kollektiviserade och industrialiserade Bucharin medger i *Pravda* att den nya etappen av kollektiviseringen växte fram ur administrativa åtgärder i kampen för bröd och att denna etapp inte förutsågs av ledningen ”i all sin konkreta form”. Detta är inte så illa uttryckt. De misstag de begick i planeringens överväganden om tempot uppgår sammanlagt till ett tusen procent. Och inom vilket område? Inte i produktionen av fingerborgar utan i frågan om hela jordbrukets socialistiska omvandling. Det är tydligt att Stalin och Jaroslavskij verkligen inte förutsåg en del av denna ”konkreta form”. Här har Bucharin rätt.

Det är välkänt att vi aldrig misstänkte att den nuvarande ledningen besatt ett överflöd av djupgående insikter. Men den skulle aldrig kunna begå den här sortens misstag om kollektivi-

² Se [Förenade vänsteroppositionens plattform](#)

seringen verkligen hade växt fram ur att vi övertygat bönderna genom erfarenheterna av fördelarna med storskalig, kollektiv ekonomi i förhållande till enskild.

Vi tvivlar förstas inte för ett ögonblick på kollektiviseringens djupt progressiva och kreativa betydelse. Vi är beredda att villkorligt anta att den i sin omfattning ungefär motsvarar femårsplanens framgångar. Men ur vad växte de ytterligare ett tusen procent fram? Det måste förklaras! Låt oss anta att kollektivjordbrukens arbete under de föregående tolv åren var så framgångsrikt att det kunde övertyga alla bönder inte bara om fördelarna med utan om att allmän kollektivisering kan genomföras. Det är tydligt att den typen av övertygelse bara kan utvecklas genom kollektiv baserade på traktorer och andra maskiner. Det kan antas att den överväldigande majoriteten av mellanbönder idag verkligen inser fördelarna med att bearbeta jorden med traktorer. Men av detta följer ännu inte fullständig ”traktorisering”, eftersom vi inte bara behöver övertygelsen om dess fördelar utan också själva traktorn. Varnade myndigheterna bönderna för den verkliga situationen inom området för tekniska materiella möjligheter i allmänhet? Nej! I stället för att hålla tillbaka en panikartad kollektivisering, förlängde de den genom sina galna påtryckningar. Det är sant att det nu har skapats en ny teori för att försvara misstaget med tempot på tusen procent och som gör frågan om tekniska resurser till en fråga av en tiondels betydelse och som påstår att ett socialistiskt jordbruk (”den tillverkande sorten”) kan skapas genom predikningar oavsett produktionsmedlen. Vi är emellertid beslutna att avvisa denna mystiska teori. Vi tror inte på en sådan uppfattning om socialismen. Vi förklarar dessutom ett skoningslöst krig mot denna mytologi eftersom böndernas oundvikliga besvikelse hotar att skapa allvarliga reaktioner mot socialismen i allmänhet, och denna reaktion kan också omfamnas av betydande kretsar bland arbetarna.

Stalin förutsåg lika lite oundvikligheten i sin senaste reträtt som han förutsåg fullständig kollektivisering ett halvår tidigare när han var upptagen med sitt triviala ”teoretiserande” om att tiden inte var inne för en socialistisk regim för böndernas fjäderfä. De senaste nyheterna tillkännager att Stalin har lyckats marschera ett betydande avstånd – inte framåt (å, den vise Jaroslavskij!) utan bakåt. Från 60 procent kollektivisering till 40 procent. Vi tvivlar inte det minsta på att han fortfarande kommer att behöva gå ett betydande antal fler procent bakåt – alltid i svansen på den verkliga processen. Vi förutsåg detta för flera månader sedan – det vill säga, i den kollektivistiska framstötens hetta – och varnade för konsekvenserna av byråkratisk äventyrlighet. Om partiet hade läst våra varningar som de verkligen var, och inte i Jaroslavskijs försenade förvanskningar, hade många misstag kunnat, om inte undvikas, så åtminstone kunnat modifieras kraftigt.

Vår paroll om samarbete med Sovjetunionen

Den kris som den sovjetiska ekonomin närmar sig sammanfaller med den växande krisen i världskapitalismen. Detta sammanträffande har i den slutliga analysen vanliga orsaker. Världskapitalismen har överlevt sig själv men begravningsentreprenören är ännu inte redo för sitt arbete. Den sovjetiska ekonomins kris är, om vi bortser från ledningens misstag, de ekonomiska konsekvenserna av Sovjetunionens isolering, det vill säga, själva det faktum att världsproletariatet ännu inte har sopat bort kapitalismen. Den proletära revolutionens problem är problemet med organiseringen av en socialistisk ekonomi i världsskala. För Europa, vars kapitalism är mest övermogen och sjuk, innebär den proletära revolutionen först av allt kontinentens ekonomiska förening. Det enda sättet som vi kan och måste förbereda de europeiska arbetarna för erövringen av makten är att uppenbara för dem de oändliga fördelarna med en korrekt planerad all-europeisk socialistisk ekonomi och senare i hela världen. Parollen om Europas förenade rådsstater, som nu är mer nödvändig än någonsin, är emellertid otillräcklig i sin abstrakta politiska form. Denna paroll måste fyllas med konkret ekonomiskt innehåll. Sovjetunionens ekonomiska erfarenheter är fullt tillräckliga för att skapa en exemplarisk form

av plan baserad på Sovjetunionens samarbete med Europas industriländer. I den slutgiltiga historiska analysen är detta den enda utvägen för Sovjetunionen ur de växande interna mot-sättningarna. Europa har inte heller någon annan utväg ur krisen (arbetslöshet, Amerikas ökade dominans och utsikterna till krig). Samarbetets problem i dess hela omfattning kan bara avgöras genom en proletär revolution och genom skapandet av Europas förenade rådsstater, vilka genom Sovjetunionens förmedling också kan knytas till det befriade Asien.

De europeiska arbetarna måste ledas av detta perspektiv. De måste presenteras för en tydlig och bred plan för ekonomiskt samarbete baserat på de enastående höga siffrorna för tillväxt som uppnåtts till och med i det efterblivna och isolerade Ryssland. Detta är den omätbara revolutionära betydelsen av parollen för ekonomiskt samarbete med Sovjetunionen om den förs fram på rätt sätt – det vill säga, på ett revolutionärt sätt.

Under nuvarande förhållanden är denna paroll framför allt ett av de värdefullaste vapnen för mobilisering av de arbetslösa och arbetarna i allmänhet i samband med arbetslöshet. Det är inte bara en fråga om möjliga leveranser av varor till Sovjetunionen, hur betydelsefull denna fråga är i sig. Det är en fråga om att ta sig ur det historiska dödläget, om helt nya ekonomiska möjligheter i en förenad europeisk ekonomi. Med den typen av konkret ”överstatlig” plan som grundar sig på erfarenheter i våra händer kan och måste den kommunistiske arbetaren närma sig den socialdemokratiska arbetaren. Under krisens förhållanden är detta det betydelsefullaste sättet att närma sig den socialistiska rekonstruktionens problem i Europa. Med korrekt tillämpning av enhetsfrontens politik kan parollen om samarbete med Sovjetunionen och Europas ekonomiska omvandling bli den kil som kan bryta loss omfattande kretsar av socialdemokratiska arbetare från de nuvarande ledarna.

Men för detta måste vi först av allt likvidera, avvisa och fördöma teorin om socialismen i ett land. Vi måste klargöra för världsproletariatet att ryssarna inte konstruerar ett separat socialistiskt hem för sig själva, och att en sådan struktur i nationell skala i allmänhet är omöjlig. De konstruerar en nationell vägg till det europeiska och senare också det socialistiska världshemmet. Ju längre de når desto svårare kommer det att bli att resa denna vägg, eftersom den kan krascha utan att de andra murarna byggs i tid. Det kan inte ens bli tal om att bygga tak över den nationella väggen. Vi måste börja med det samtidiga arbetet i andra länder i enlighet med en gemensam plan. Denna plan måste utarbetas av Sovjetunionens regering, åtminstone i dess grunddrag, som en plan för de europeiska folkens och hela världens mäktiga materiella och andliga utveckling.

Detta är vad parollen om ekonomiskt samarbete med Sovjetunionen innebär i sin utvecklade form, under de nuvarande historiska omständigheterna. Men en sådan politik förutsätter en radikal revidering av den sovjetiska ledningens teori och praktik. Sådana som Jaroslavskij passar väldigt dåligt för en sådan politik.

Från höger eller från vänster?

Jaroslavskij ”vittnar” nu, vilket inte var svårt att förutse, om att Vänsteropposition har gått åt höger. När vi kom fram mot en industriell utveckling på 4 procent och för 20 procent – var vi ”ultravänster”. När vi varnar för att inte hoppa över till 30 procent, och försämra produktions kvaliteten och överanstänga arbetskraften, är vi ”höger”.

När vi mot thermidorens politik att förlita sig på den mäktiga mellanbonden krävde en politik med kollektivisering – fördömdes det som ”ultravänsterism”. När vi i form av anti-religiös propaganda vände oss mot myten om socialismens oklanderliga början, var vi ”höger”.

Allt sedan Molotovs fötter blev måttet på allting, har beslut fattats med stor enkelhet.

Alla mensjeviker, kacklar Jaroslavskij, vände sig mot industrialiseringens och kollektivi-

seringens nuvarande tempo. Det är därför tydligt att oppositionen delar mensjevnikernas synpunkt. Jaroslavskij är ute efter att skrämna någon. Är det oss? Nej, han vill skrämna sina egna – därför att han hör ett gnissel i apparaten.

Mensjevismen är för att Sovjetunionen ska återgå till kapitalismen, vilken till mensjevnikernas tillfredsställelse måste krönas av borgerlig demokrati. Mensjevnikerna stödde förresten i går det stalinistiska programmet för industrialisering mot oppositionens plattform, och såg i det förra inslag av ekonomisk ”realism” och förklarade att den senare var ”romantisk”. Detta är ett historiskt faktum. Det är självklart att mensjevnikerna nu också är för en sänkning av industrialiseringens tempo. Innebär detta att industrialiseringens tempo ur marxistisk synvinkel i allmänhet inte har några gränser?

Det är anmärkningsvärt att Jaroslavskij i samma artikel med stor tillfredsställelse hänvisar till den gamla socialistrevolutionären Minor, som talat med sympati om kollektiviseringen i Sovjetunionen på något möte i Paris. Ur personlig ståndpunkt hedrar Minors deklARATION honom utan tvivel, eftersom det visar att han har ett socialistiskt samvete och att han försöker förstå vad som egentligen händer, utan en förödmjukad småborgares illvilliga och förutfattade meningar. Men ur politisk synpunkt får man inte för ett ögonblick glömma att Minor är en av de äldsta narodnikerna, vilken genom hela sitt förflutna är långt ifrån marxistiska idéer. Hur många svärd bröt inte marxisterna i sin kamp mot de populistiska utopisterna i förhållande till byggandet av socialismen baserat på bondens primitiva plog och kommunen? Den agrara socialismen hade en äventyrlig stämpel i och med vänstersocialrevolutionärerna och en byråkratisk karaktär med sin högerflygel. Inslagen av äventyrlighet och byråkratism förenas i den stalinistiska politiken. Det är inte konstigt att Minor hittade en del inslag i sitt förflutna i den nya stalinismen.

En av de möjliga definitionerna av bolsjevismen är att den i praktiken gav den mest anmärkningsvärda syntesen av reform och revolution. Först var socialdemokratin för reformer mot revolutionen; nu är den även mot reformer av rädsla för revolutionen. Socialdemokratin är alltid mot revolution. Innebär det att det i varje ögonblick är mensjevism att förneka att det existerar en revolutionär situation?

Mensjevnikerna var motståndare till oktoberrevolutionen, tillsammans med Zinovjev, Kamenev, Rykov, Miljutin och andra. Mensjevnikerna var motståndare till den revolutionära offensiven i Tyskland 1923 (tillsammans med Stalin). Mensjevnikerna var motståndare till en brytning med Guomindang och skapandet av sovjeterna i Kina 1925–1927, och stödde öppet Stalin mot våra ståndpunkter. Vårt krav på att förklara krig mot brittiska LO:s generalråd under kampen i kolfälten 1926, ansåg mensjevnikerna tillsammans med Stalin vara ett ”äventyr”.

Å andra sidan var mensjevnikerna motståndare till upproret i Estland 1924, mot det terroristiska äventyret i Bulgarien och mot upproret i Kanton 1927. Innebär det att vi måste stöda äventyrliga uppror eller organisera dem?

I vår pamflett om den ”tredje perioden” visade vi med hjälp av fakta och siffror Molotovs och kompanis kriminella lättsinnighet när de deklarerade att Frankrike stod på tröskeln till revolution. Reformisterna och kapitalisterna kan försöka gripa efter våra siffror för tröst. Innebär det att vi ska strunta i fakta och siffror? Att vi ska blåsa ut lyktan? Ströva runt i mörkret?

Ur denna korta och ofullständiga översikt ser vi att i alla kritiska ögonblick under de gångna tretton åren har mensjevnikerna tillsammans med epigonerna förnekat existensen av en revolutionär situation när helst den fanns till hands. Vid alla dessa tillfällen var de motståndare till oss. Å andra sidan hände det att mensjevnikernas bedömning, episodiskt och rent formellt, ”sammanföll” med vår när de fördömde ett uppror medan vi förnekade närvaron av

villkoren för ett framgångsrikt uppror. Samma sak händer nu i fråga om industrialiseringens och kollektiviseringens tempo.

Svanspolitik eller äventyrligheter

En del kamrater störs av att vi fördömer den nuvarande stalinistiska kursen som *ultravänsteristisk äventyrspolitik*. En av våra vänner visar att ”fullständig kollektivisering” inte, från ledningens sida, har en äventyrlig utan en rent ”svanspolitisk” karaktär. Det finns ingen motsättning här. ”Svanspolitik” resulterar alltid och oundvikligen i ultravänsteristisk äventyrspolitik, antingen som dess komplettering, eller också direkt. Bolsjevismens pånyttfödelse innebär ett oundvikligt kemiskt sönderfall av inslagen av opportunism och tom ”revolutionspolitik”.

Det får inte bli bortglömt att äventyrspolitik kan vara av två slag. Den ena uttrycker avantgardets revolutionära otålighet och resulterar i att springa alltför brant i förväg; den andra uttrycker den politiska desperationen hos den eftersläpande eftertruppen. I demonstrationerna i april och juli 1917 förde en del bolsjeviker utan tvivel in ett element av äventyrspolitik. Samma slags tendens, men som uttryckte sig skarpare och som hade mycket värre konsekvenser, kan uppfattas i spartakisternas uppror 1919, när de försökte hoppa över fasen med den konstituerande församlingen. Å andra sidan var den tyska ledningens taktik under marsdagarna 1921 ett försök att genomföra ett uppror i en nedåtgående våg. Den ultravänsteristiska ledningens taktik i Tyskland 1924 var ett äventyrligt komplement till svanspolitiken 1923. Upproret i Kanton 1927 var en äventyrlig omvandling av opportunismen 1925–1927 och därtill ett klassiskt exempel på eftertruppens desperation.

Böndernas rörelse in i kollektiven, frammanad av en kombination av ekonomiska och administrativa åtgärder, blev en elementär kraft. Byråkratins politik var i grund och botten en modell för svanspolitik. Men byråkratin proklamerade inte bara denna politik som sin största seger – ”om vi ska ta en ridtur, låt oss verkligen rida!” skrek papegojan när katten släpade boten i svansen – men utvecklade också ett galet tryck på bönderna under baneret att likvidera klasserna. Svanspolitiken omvandlades direkt till äventyrspolitik.

Kan denna äventyrspolitik kallas ultravänsterism och kan det sägas att vi, Oppositionen, angriper den från höger? Det skulle förstås vara meningslöst strategiskt, eftersom Stalins taktiska sick-sackande undergräver den revolutionära klasstrategin. Vi har för stalinisternas del inte desto mindre den här gången inte ett sick-sackande till höger utan till ultravänstern – det kan inte kallas något annat.

När vi utarbetade taktik och strategi på Kominterns tredje kongress avvisade vi Zinovjavs, Bela Kuns, Maslows och andras ultravänsteristiska äventyrspolitik. Lenin var inte alls rädd för att säga att han den gången kritiserade dem från *höger*. En del av våra vänner blev förvirrade av detta. Detta dyrkande av ord är en obehaglig sjukdom.

Högerkursen som *strategisk linje* är att förlita sig på den kapitalistiske jordbrukaren i byn – kapitalism på avbetalning. Under de första åren färdades Stalin långt längs denna väg. För närvarande rör sig Stalin i precis motsatt riktning. Programmet för att administrativt likvidera kulaken är en ultravänsteristisk karikatyr av en revolutionär kurs. *Taktiskt* står vi, just nu, till höger om sick-sack-kursen. *Strategiskt* fortsätter vi att stå på den grundläggande revolutionära linjen.

Den 14 juli 1929, när den officiella vändningen till vänster började bli märkbar, skrev jag följande till Christian Rakovskij och andra i exil: ”Efter att svanspolitikerna missade den revolutionära situationen i Tyskland 1923, följde ett mycket djupt ultravänsteristiskt sick-sackande 1924–1925. Det ultravänsteristiska sick-sackandet utvecklades i högerkanaler:

kampen mot de som argumenterade för industrialisering, flirtandet med La Follette och Radich, Bondeinternationalen³, Guomindang med mera. När ultravänsterismen krossade skallen till höger, utvecklades en högerkurs. Det är därför inte otänkbart att vi nu har en utvidgad reproduktion av samma sak i ett nytt stadium, det vill säga, ultravänsterism som stöder sig på opportunistiska förutsättningar. De åtföljande ekonomiska krafterna kan emellertid bryta ner denna ultravänsterism redan i början och omedelbart ge hela kursen en bestämd vändning till höger.

Eftersom Jaroslavskijs huvudsakliga aktivitet är att övervaka Oppositionens korrespondens, kan han lätt kontrollera detta citat. Varken stalinistisk ultravänsterism eller den senaste vändningen till höger var oväntade för oss. Vi bör, som marxister, inte inrikta oss på byråkratens psykologi utan på de ”åtföljande ekonomiska krafterna”.

Ska vi kräva en ”reträtt”?

Den ovan nämnda kamraten uttrycker idén att parollen ”reträtt” inte passar oss. Stalin kommer nu ändå, säger han, att fortsätta slå till reträtt. Är det värt mödan att foga våra röster till ramaskrina från de politiker som släpar sig fram i eftertruppen? Om detta rörde sig om en borgerlig stat skulle en sådan kritik vara riktig. Vi är inte alls skyldiga att ge råd till den mest demokratiska och socialdemokratiska bourgeoisie om hur de ska ta sig ur sina svårigheter. Vi måste tvärtom skoningslöst utnyttja alla deras svårigheter för att väcka arbetarklassen mot den kapitalistiska staten. Urbahns ståndpunkt i förhållande till Sovjetunionen är en karikatyr på marxistisk politik i förhållande till en borgerlig stat. Men trots Jaroslavskijs tusen och en lögner betraktade vi och betraktar fortfarande den sovjetiska staten som en proletär stat. Även om Jaroslavskij ”citerar” ord som han tillskriver oss från *Bulletinen* om ”oktoberrevolutionens oundvikliga död” ljuger denna hedervärda tjuvlyssnare. Vi sade aldrig det, vi skrev aldrig det och tänkte aldrig det, även om vi inte det minsta döljer för oss själva eller partiet den enorma fara som oktoberrevolutionen närmar sig som resultat av de ohyggliga misstagen under den senaste perioden. Oppositionen identifierar inte den sovjetiska staten varken med Jaroslavskij eller med Stalin. Den betraktar den sovjetiska staten som *sin egen* stat och kommer att försvara den inte bara mot dess öppna klassfiender utan också från dess inhemska fördärvare, bland vilka Jaroslavskij inte intar den sista platsen.

I samma artikel ”om trotskisternas utveckling” upprepar Jaroslavskij ännu en gång att ”L. D. Trotskij blev för ett år sedan övertygad om att vårt parti skulle tvingas återkalla honom för hjälp.” I det avseendet skulle Trotskij ha varnat de som ”åtföljde honom” (agenter från GPU) att han högst sannolikt skulle bli kallad för att rädda situationen om ett par månader. *Jaroslavskij ljuger!* Detta är inte vad jag sade. Detta är inte hur jag talade. Tillsammans med hela Oppositionen sade jag att landet var på väg in i en period med nya svårigheter på en högre historisk grund; att ledningen inte ser något och inte förutser att dessa svårigheter kan medföra en svår kris om två år, om ett år, eller till och med på några månader. Det kommer då, sade jag, bli uppenbart att regeringen är översvämmad av byråkrater, karriärister, politiska förrädare med mera, men Oppositionen kommer att hängivet kämpa tillsammans med den revolutionära kärnan i partiet. Ni kommer att skämmas, sade jag till de som ”åtföljde”, om ni tvingas återkalla de oppositionella direkt från fängelse och exil för hjälp i detta svåra ögonblick. Denna prognos förblir i kraft även idag. Vad som är sant är att det nu antas en mer verklig och akut karaktär.

Smickra bönderna

Samtidigt som bönderna får ett grovt och meningslöst ekonomiskt hugg kompletterar

³ Även kallad *Krestintern*

Jaroslavskij med tvetydigt politiskt smicker. Vad gäller mina ord om att bönderna, när de finner sig framför marknadens stängda dörr, vikit undan från kollektiviseringen, skriver Jaroslavskij: ”Trotskij kan inte, eftersom han fortfarande behåller sina tidigare åsikter om bönderna som en fientlig kraft, föreställa sig bönderna som annat än boskap som skyggt går genom kollektiviseringens öppna dörrar”. Jag jämförde inte bönderna med boskap. För sådana jämförelser krävs den lakejpsykologi som Jaroslavskij besitter. Jag betraktade inte någonsin bönderna som en fientlig kraft; inte heller betraktade jag dem som en medveten socialistisk kraft. Bönderna är motsägelsefulla. Bland dem är beroendet av naturens elementära krafter ännu idag fruktansvärt starkt, med deras fruktansvärda uppsplittring och hjälplösa ekonomi. Marx och Engels skrev på sin tid om ”lantlivets idioti”. Populisterna yttrade inte så få för-låtande ord i ämnet, och härledde ur *Kommunistiska manifestet* en påstådd fientlighet hos marxisterna mot bönderna. På vilket sätt skiljer sig Jaroslavskij från dem? I den utsträckning som bonden är realist i frågor i hans omedelbara omgivning, blir han, i samma utsträckning, offer för blind instinkt i större frågor.

Böndernas hela historia är sådan att de, efter årtionden och århundraden av tung orörlighet, störtar i den ena eller andra riktningen. Bondesoldaterna krossade revolutionen 1905. Bönderna valde socialrevolutionärer till den konstituerande församlingen 1917 men hjälpte sedan bolsjevikerna att kasta ut ”socialrevolutionärerna”. Hur många gånger drog de inte i väg i den ena riktningen efter den andra under inbördeskriget innan de i grunden band sitt öde till sovjetmakten? För att befria bonden från de elementära krafter som trycker ned hans medvetande, måste han ”avbondifieras”. Detta är socialismens uppgift. Men detta bestäms inte av kollektiviseringens form utan av en revolution i jordbrukets teknologi. Den medvetne bonden kommer förr eller senare förstå att Oppositionen är långt mer framsynt när det gäller böndernas ekonomi än de styrande byråkraterna.

Ödet ville uppenbarligen njuta av ett speciellt hjärtligt skratt på Jaroslavskijs bekostnad. I samma utgåva av *Pravda* (den 30 mars) där denna illvilliga och eländiga artikel tryckts, finns en rapport om Bulats tal vid plenumet på Moskvadistriktets konferens. Bulat säger att i en av avdelningarna ”var högerstämningarna inom partiorganisationen mycket starka. Distriktskommittén förflyttade flera ledande funktionärer. Och sedan kastade sig hela organisationen åt ’vänster’ ända till en *fullständig vändning*.” Detta är bokstavligen vad som sades. Detta tal är inte om en bondemassa utan om en partiorganisation vilken ska personifiera arbetarklassens medvetande. Och den officielle ledaren säger oss att efter att organisationen förflyttat flera ”högeranhängare” ”kastade” den sig mot ultravänsterism. Detta är mycket mer typiskt för ”boskap” för att använda Jaroslavskijs lakejvokabulär.

Inte desto mindre symboliserar den bild som Bulat tecknar partiets hela öde under de två senaste åren. Efter ultrahögerkursen, vars teoretiker var Bucharin, drog partiet, bedövade av den stalinistiska apparaten, i väg mot fullständig kollektivisering. Om detta störtande hit och dit är en historisk olycka för bönderna, är ett sådant tillstånd för partiet som ett medvetet urval inte bara en olycka utan en skam. Det är den stalinistiska regimen, i vilken Jaroslavskij intar en skamlig men långt ifrån den sista platsen, som förde partiet till denna vanära.

Om smickrare och förtalare

Vilka av mina tidigare uppfattningar om bönderna som en fientlig kraft är det som Jaroslavskij skriver om? Är det inte de uppfattningar som jag uttryckte, låt oss säga, för trettio år sedan, under min första exil, och som Jaroslavskij redogjorde för med sådan omätlig entusiasm våren 1923? ”Trotskij såg bara byn runt sig”, skrev Jaroslavskij. ”Han plågades av dess behov. Han blev nedstämd av dess isolering och brist på rättigheter”, med mera. Jaroslavskij ansåg att det inte bara var nödvändigt att förhållandevis min exceptionella uppmärksamhet för bönderna och bekantskap med böndernas hela liv utan han krävde också att mina ungdom-

liga artiklar om bönderna skulle samlas till en lärobok som skulle studeras av den unga generationen. Bokstavligen!

Jag nämnde detta grovt smickrande svar i min självbiografi, och kastade deras egna ord från igår i ansiktet på Jaroslavskij och många andra av mina kritiker. I samband med detta talar Jaroslavskij nu om "Trotskijs självberöm" i sin självbiografi. Han glömmer bara att tillfoga att detta "självberöm" består av citat från de under vars ledning kampanjen med gift och förtal – vars omfattning var utan jämförelse – pågick under de senaste sju åren. Att röra upp allt detta skräp ger mig inget nöje. Jag kommer att bli trodd, inte bara av en revolutionär, utan av varje tänkande person som inte är förgiftad av en karriärbyråkrats degraderade anda. Jag utförde bara vad jag betraktade som min revolutionära plikt. Stalin och hans Jaroslavskij-typer rasar mot mig just därför att representerar ett system av åsikter som de avskyr.

För den kampens skull ansåg de det nödvändigt att dra upp partiets och revolutionens hela historia, utan att lämna en enda levande punkt orörd. För att besegra hela deras förtalsfront handlade det inte så mycket om personligt självförsvar som en fråga om politisk nödvändighet. Jag genomförde det på flera veckor. I böckerna *Den förrådade revolutionen*, *Mitt liv* och slutligen i boken *Den permanenta revolutionen*. I alla dessa arbeten avslöjar jag på grundval av exakta historiska data, dokument och citat den stalinistiska skolans bedrägliga väv, i vilken Jaroslavskij intar ett skamligt frontsäte.

När det gäller dessa böcker, vilka redan har publicerats på många språk och fortsätter att översättas och återutges, har stalinisterna anammat fullständig tystnad. Låt dem försöka vederlägga min framställning. Låt dem försvara sig mot dessa kränkande motsägelser, förfalskningar och förtal som jag beskyller dem för på grundval av oförnekliga dokument och ännu oftare på grundval av deras egna tidigare uttalanden. Låt dem förneka åtminstone ett av citaten eller åtminstone en gnutta av de bevis som jag använder. De kan inte göra det – de står anklagade av sina egna handlingar. De har fastnat i sina egna motsägelser klämma, de är komprometterade av sina egna förnekanden, de uppenbaras som ideologiskt kraftlösa genom inkonsekvensen i deras egna lögner. Livet står inte stilla. Livet går vidare och bekräftar Oppositionens kritik och prognoser.

Varför den nya polemiken?

Varför är Jaroslavskij, efter alla föregående likvideringar, krossanden och begravningar av Oppositionen, tvingad, eller riktigare varför fick Jaroslavskij i uppdrag att ge sig in i en i så hög grad principiell polemik med Oppositionen? Även om tjuvlyssnaren ändå blev tvungen, med de värsta förvrängningar, att citera Oppositionens *Bulletin* och att röja, delvis av behov, delvis på grund av tanklöshet, något som är mycket obehagligt för den stalinistiska fraktionen.

Om vi tittar närmare på Jaroslavskijs artikel kan vi bara dra slutsatsen att han primärt skrev för att skrämja de lägre leden i den stalinistiska apparaten. Genom att framhäva citat från *Bulletinen*, vilket är märkbart obehagligt för Stalin, talar Jaroslavskij till någon: Hör ni vad Oppositionen säger? Se till att inte upprepa dessa ord! Under trycket underifrån växer alarmet i apparaten, tvivlen i ledningen växer och rösterna som fördömer den senaste sick-sacken blir fler. Just på grund av detta talar Jaroslavskij så oväntat om Trotskijs förhoppningar om att uppmanas att "rädda" revolutionen. Jaroslavskij var lite överdrivet samvetsgrann – löpte för långt fram och uppenbarade ett överflöd av alarm. Ett gnissel hörs i apparaten och Jaroslavskij "skrämmas" – vem? Hans egna. Sitt ordentligt, var tyst. Oavsett om du tror på ledningen eller inte, var tyst, väck inga tvivel, annars äventyras apparaten av trotskismens "ingripande"! Detta är känslan i Jaroslavskijs artikel; det är detta som dess politiska musik består av.

Men hans musik kan inte längre överrösta gnisslet i apparaten. Som ett resultat av de senaste erfarenheterna, vilka visade att ledningen leker runt utan vett, kommer differentieringen inom partiet att öka kraftigt. Högern kommer otvivelaktigt att uppleva en ny tillväxt,

vilket kommer att föra fram nya ledare, kanske med mindre kända namn men grundligare och uthålligare. Denna fara måste förutses. Men ett djupt uppvaknande kommer också att äga rum – och äger tveklöst redan rum – i partiet.

Dag för dag kommer lusten växa att helt förstå detta det senaste hoppet till vänster i förhållande till den ”allmänna linjen” som helhet – vilken, ack, aldrig verkligen existerade. Det är fullt möjligt att diskussionen före kongressen inte kommer att bli så lugn som byråkratins bonapartistiska element skulle vilja. Nyheten om att Stalin ännu en gång försökte skjuta upp kongressen till hösten, det vill säga, att fullborda ännu en alternativ ”omvälvning”, den hundraförsta vid det här laget, och att hans egen centralkommitté gjorde motstånd, är mycket trovärdigt och samtidigt mycket symptomatiskt. Detta betecknar början på partiets uppvaknande.

Ett nytt kapitel öppnar sig för Oppositionen – ett mycket ansvarsfullt sådant. Utanför Oppositionen kommer ingen att ge partiet en tydlig bild av vad som för närvarande händer i obruten anknytning till politiken under hela perioden efter Lenins död. Ingen annan än Oppositionen kan säkra en korrekt, principiell inriktning för partiet.

Tjuvlyssnaren citerar nya deklARATIONER om ånger och skeptiska röster från enskilda oppositionella. Genom den samlade kraften i svältdieter, GPU:s åtgärder, Jaroslavskij's förmaningar och teoretiska ansträngningar av de röd-gula professorerna, förbereds en ny grupp av kapitulanter för den sextonde kongressen. Men Jaroslavskij passerar med tystnad de hundratals nyligen gripna oppositionella bara i Moskva, återupplivandet av Oppositionens aktiviteter bland partiets medlemmar och tillväxten och konsolideringen av den internationella oppositionen.

Oppositionella som blev yra av den fullständiga kollektiviseringen tvingas, enskilt och i grupp, av tröghetens logik att framlägga sin ånger för den sextonde kongressen vid den tid när tillnyktringens svåra process börjat. Nåväl, ännu en grupp krossade revolutionära rykten kommer att tillfogas. I deras ställe har många hundra trätt fram, enligt GPU:s statistik. I morgon kommer tusentals och tiotusentals att följa efter. Det är inte såna som Jaroslavskij som kan bryta loss Oppositionen från partiet, nej, nu mindre än vid någon annan tid.

Översättning: Per-Olof Mattson